

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Yaklaşımlar ve Modeller

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

13. Baskı

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ **Yaklaşımlar ve Modeller**

ISBN 978-605-364-492-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2013, Ankara

13. Baskı: Şubat 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: yayinevi@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, Konya Çumra'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Çumra'da tamamladı. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans öğrenimine başladı ve 1979 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimi ise Hacettepe Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Teftişi alanında 1981 yılında tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 1980-1982 yıllarında öğretmenlik yaptı. Ardından 1982 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Halk Eğitimi Bölümüne araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Bu Fakültede 1988 yılında Doktor, 1991 yılında Doçent ve 1998 yılında Profesör unvanını aldı.

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Anabilim Dalı Başkanı (1997-1999), Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı (2011-2016), Bartın Üniversitesi Senato ve Yönetim Kurulu Üyesi (2011-2016), Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekan Vekili (2012-2013), Edebiyat Fakültesi Dekan Vekili (2014), Bartın Üniversitesi 2013-2017 Stratejik Plan Hazırlama Komisyonu Başkanı (2011-2013), Bartın Üniversitesi Yayın Komisyonu Üyesi (2011-2012), Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Üyesi (2011-2014) gibi çeşitli idari ve akademik görevleri yürüttü. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği (SEAD) Yönetim Kurulu Başkanı olan Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, halen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim dalında görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ'in, Türkçe öğretimi, ilkokuma yazma öğretimi, hızlı okuma, sınıf yönetimi, yetişkin eğitimi, ders kitaplarının incelenmesi, eğitim bilimine giriş, beceri öğretimi, öğretim ilke ve yöntemleri konularında 20 kitap ile 300'den fazla uluslararası ve ulusal yayını bulunmaktadır. Ayrıca 20'den fazla ulusal ve uluslararası projede yürütücü ve araştırmacı olarak görev almış, 13 yüksek lisans ve 9 doktora tezi yönetmiştir.

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, MEB-UNICEF İşbirliği Yetişkin Okur-Yazarlığı Projesi, Yetişkinlere Okuma-Yazma Materyalleri Hazırlama Komisyonu Başkanı (1992-1993), MEB-Dışişleri Bakanlığı-TİKA İşbirliği Müstakil Türk Cumhuriyetleri Alfabe-İmla Çalışmaları Türkiye Tarafı Temsilcisi (1993), METalim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Eğitim Politikaları Geliştirme Komisyonu Üyesi (1993-1994), Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 5 No'lu Hayat Boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Başkanı (1999-2000), Avrupa Birliği Temel Eğitime Destek Programı (TDEP) çerçevesinde METalim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı Geliştirme Özel İhtisas Komisyonu Başkanı (2003-2006), Avrupa Birliği Temel Eğitime Destek Programı (TDEP) çerçevesinde MEİlköğretim Genel Müdürlüğü, İlköğretim Türkçe(1-5.Sınıflar) Ders Kitapları Yazım Komisyonu Başkanı (2005-2006), olarak görev yapmıştır.

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ, çok sayıda sempozyum ve kongrenin bilim kurulu üyeliği ile düzenleme kurulu başkanlığını yapmıştır. Halen 18 bilimsel derginin yayın ve danışma kurulu üyeliğini yürütmektedir. Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ evli olup, biri Fizik Mühendisliği, diğeri ABD'de Elektrik Elektronik Mühendisliği alanında doktor olan iki çocuk annesidir.

ÖN SÖZ

Dil dünyayı değiştiren en önemli güçtür. Bu güce ulaşmanın yolu dil ve zihinsel becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmektir. Bu amaçla Türkçe öğretiminde dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin geliştirilmesi yanında düşünme, anlama, sorgulama, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerin de geliştirilmesi ele alınmaktadır. Bunlara ek olarak iletişim kurma, çağdaş toplumun gereklerini yerine getirme, bilinçli karar verme, öğrenmeyi sürdürme gibi becerilere de ağırlık verilmektedir. Bu anlayış Türkçe öğretim programlarında vurgulanmakta, öğrencilerde geliştirilecek dil ve zihinsel beceriler sıralanmaktadır.

Kitapta Türkçemizi gelecek nesillere iyi öğretmek, üstünlüklerini ortaya koymak, beynimizin işleyişine uygun yöntem ve teknikleri göstermek amacıyla çeşitli yaklaşım ve modellere yer verilmiştir. Türkçe öğretiminin kavram ve tanımları, yaklaşım ve modelleri, dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve sunu öğrenme alanları, anlama modelleri, kelime tanıma ve zihinsel sözlük geliştirme, zihinde yapılandırma gibi konularda ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Ayrıca her öğrenme alanında geliştirilecek beceriler, teknikler, öğretim süreçleri ve yapılacak etkinlikler açıklanmıştır. Son bölümde ise ekran okuma ve yazma üzerinde durulmuştur.

Kitabın alanda çalışan akademisyen, öğretmen ve öğrencilere katkı getirmesini dilerim.

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

ORCID No: 0000-0002-9449-8617

Ankara 2021

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
-------------	----

1. BÖLÜM

GÜNÜMÜZ GELİŞMELERİ VE TÜRKÇEMİZ

DÜNYA DİLLERİNDEKİ GELİŞMELER	2
Dil Savaşları.....	3
İngilizce'nin Yükselişi	5
İngilizce'nin Etkileri.....	6
Çözüm Arayışları	8
TÜRKÇEMİZİN ÖĞRETİM ÜSTÜNLÜKLERİ	9
Günümüz Araştırmaları.....	9
Ses Zenginliği.....	11
Ses-Harf İlişkisi.....	12
Kelime Tanıma.....	14
Hece ve Kelime Türetme	15
Zihinsel Sözlük	15
Diğer Özellikler	16
TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ GELİŞMELER.....	17
Dil Öğretim Yaklaşımları	17
Öğrenme Alanları	17
Dil Edinme Yerine Dil Öğrenme.....	18
Diğer Gelişmeler.....	18

2. BÖLÜM

KAVRAM VE TANIMLAR

DİL VE ÖZELLİKLERİ	23
Dil Nedir?	23
Dilin Özellikleri	24
Dilin İşlevleri	24
Dil ve Kavram İlişkisi.....	25
Dil ve Kültür İlişkisi.....	26
Dilin Kullanım Alanları	26

DİL GELİŞİMİ	27
Zihin Gelişimi.....	28
Anne Karında Dil Gelişimi	30
Dil Gelişimi Araştırmaları	31
Dil Gelişiminde Annenin Rolü	33
Dil Gelişiminde Ninnilerin Rolü.....	34
DİL ÖĞRENME SÜRECİ	36
Dil Nasıl Öğrenilir?	36
Dil Öğrenme Koşulları	37
Dil Öğrenme İlkeleri.....	40
Dil Öğrenme Aşamaları	42

3. BÖLÜM

YAKLAŞIM VE MODELLER

DİL ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI	43
Geleneksel Yaklaşımlar	44
Davranışçı Yaklaşım.....	46
Bilişsel Yaklaşım	47
Yapılandırıcı Yaklaşım	51
DİL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ	62
Geleneksel Yöntemler	62
Davranışçı Yöntemler	65
DİL ÖĞRETİM MODELLERİ	67
Geleneksel Modeller	68
Parçadan Bütüne Modeller	68
Bütünden Parçaya Modeller	68
Karma Modeller	69
Yapılandırıcı Modeller	69
Açıklayıcı Model	70
Etkileşimsel Model.....	71
Teknikleri Öğretme Modeli	72
Örnekleme Modeli.....	74
TÜRKÇE ÖĞRETİM UYGULAMALARI.....	74
Yaklaşımlar ve Yöntemler.....	74
Programlar	77

4. BÖLÜM

DİNLEME

DİNLEME VE ÖNEMİ	79
Dinleme Nedir?	79
Önemi	80
DİNLEME ALANLARI	81
İşlem Boyutu	81
Etkileşim Boyutu	82
Anlama Boyutu	83
SÖZLÜ ANLAMA	83
Sözlü Anlama Nedir?	83
Sözlü Anlama Modelleri	84
Süreçsel Modeller	84
Etkileşimsel Model	88
SÖZLÜ ANLAMA DÜZEYLERİ	90
Genel Anlama	90
Yorumlayıcı Anlama	90
Sorgulayıcı Anlama	91
Yaratıcı Anlama	92
DİNLEME ÖĞRETİMİ	92
Dinlemeyi Öğrenme	92
Öğretim Amaçları	93
Öğretim Süreçleri	94
Dinleme Teknikleri	94
Süreçlere Göre Dinleme Teknikleri	95
DİNLEME BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	97
Dinleme Öncesi Aşama	97
Dinleme Aşaması	98
Dinleme Sonrası Aşama	99
DİNLEME TÜRLERİ VE ETKİNLİKLERİ	100
Dinleme Türleri	100
Dinleme Etkinlikleri	101

5. BÖLÜM

KONUŞMA

KONUŞMA VE ÖNEMİ	104
Konuşma Nedir?	104
Özellikleri	106
Önemi	107
KONUŞMA ALANLARI	108
İşlem Boyutu	108
Etkileşim Boyutu	109
Güdüleme Boyutu	110
KONUŞMA YAKLAŞIM VE MODELLERİ	110
Geleneksel Yaklaşım ve Modeller	111
Bilişsel Yaklaşım ve Modeller	111
Yapılandırıcı Yaklaşım ve Modeller	113
KONUŞMA ÖĞRETİMİ	113
Amaçlar	113
Öğretim Süreçleri	114
Konuşma Teknikleri	115
Süreçlere Göre Konuşma Teknikleri	115
KONUŞMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	116
Konuşma Öncesi Aşama	117
Konuşma Aşaması	121
Konuşma Sonrası Aşama	123
KONUŞMA TÜRLERİ VE ETKİNLİKLERİ	124
Konuşma Türleri	124
Konuşma Etkinlikleri	125

6. BÖLÜM

OKUMA

OKUMA VE ÖZELLİKLERİ	127
Okuma Nedir?	127
Özellikleri	128
OKUMA ALANLARI	129
İşlem Boyutu	130

Etkileşim Boyutu	130
Anlama Boyutu	131
OKUMA TEORİ VE MODELLERİ	131
Geleneksel Teoriler	131
Gelişimsel Modeller	136
OKUMA ÖĞRETİMİ	137
Okumayı Öğrenme	137
Öğretim Amaçları	138
Okuma Süreçleri	139
Okuma Teknikleri	140
Süreçlere Göre Okuma Teknikleri	140
OKUMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	143
Okuma Öncesi Aşama	143
Okuma Aşaması	145
Okuma Sonrası Aşama	146
OKUMA TÜRLERİ	146
Sesli Okuma	146
Sessiz Okuma	149
Sorgulayıcı Okuma	149
Paylaşarak Okuma	149
Bağımsız Okuma	150

7. BÖLÜM

YAZMA

YAZMA VE ÖNEMİ	151
Yazma Nedir?	151
Önemi	153
YAZMA ALANLARI	155
Tasarım Boyutu	155
İşlem Boyutu	156
Paylaşma Boyutu	156
YAZMA MODELLERİ	156
Doğrusal Modeller	157
Doğrusal Olmayan Modeller	157
Diğer Modeller	161

YAZMA ÖĞRETİMİ	163
Amaçlar	164
Yazma Süreçleri	165
Yazma Teknikleri	166
Süreçlere Göre Yazma Teknikleri	166
YAZMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	169
Yazma Öncesi Aşama	169
Yazma Aşaması	171
Yazma Sonrası Aşama	173
YAZMA TÜRLERİ	173
Betimleyici Yazma	173
Hikâye Edici Yazma	174
İkna Edici Yazma	174
Sorgulayıcı Yazma	175
Yaratıcı Yazma	175
Karşılaştırmalı Yazma	176
Planlı Yazma	176
Not Alma	177
Paylaşarak Yazma	177
Bağımsız Yazma	178
Bitişik Eğik Yazı	178

8. BÖLÜM

GÖRSEL OKUMA VE SUNU

GÖRSEL OKUMA VE ÖNEMİ	179
Görsel Nedir?	179
Görsel Okuma	179
Önemi	181
GÖRSEL OKUMA YAKLAŞIMLARI	182
Geleneksel-Semiyolojik Yaklaşım	182
Bilişsel Yaklaşım	184
Psikofizyolojik-Yapılandırıcı Yaklaşım	187
GÖRSEL OKUMA ÖĞRETİMİ	189
Becerilerin Doğrudan Öğretimi	189
Tekniklerin Açıklamalı Öğretimi	190

Görsel Okuma Süreci.....	190
Görsel Okuma Etkinlikleri.....	191
GÖRSEL SUNU.....	194
GÖRSEL TÜRLERİ.....	194
Resimler.....	194
Grafik ve Şekiller.....	196
Karikatürler	197
Renkler	199

9. BÖLÜM

ANLAMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME

ANLAMA ÖĞRETİMİ	201
Anlama Nedir?	201
Anlama Öğretimi	202
ANLAMA MODELLERİ	203
Geleneksel Anlayış	203
Yapılandırıcı Modeller	204
Süreçsel Model	204
Etkileşimsel Model	207
ANLAMA SÜREÇLERİ	209
Küçük Yapıları Anlama Süreçleri	209
Bütünleştirme Süreçleri	210
Büyük Yapıları Anlama Süreçleri	210
Seçme Süreçleri	211
ANLAMA TEKNİKLERİ	211
ANLAMA ÖĞRETİM MODELLERİ	213
Becerilerin Doğrudan Öğretimi	214
Tekniklerin Açıklamalı Öğretimi	214
ANLAMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME	215
Küçük Yapıları Anlama Becerileri	215
Büyük Yapıları Anlama Becerileri	216
ANLAMA DÜZEYLERİ	217
Genel Anlama	217
Yorumlayıcı Anlama	217

Sorgulayıcı Anlama	217
Yaratıcı Anlama	217
ANLAMA ETKİNLİKLERİ	218
Okuma Öncesi Etkinlikler	218
Okuma Sırasındaki Etkinlikler	218
Okuma Sonrası Etkinlikler	219

10. BÖLÜM

ZİHİNSEL SÖZLÜK GELİŞTİRME

KELİME TANIMA VE ÖNEMİ	221
Kelime Tanıma Nedir?	221
Sözlü Kelimeleri Tanıma	222
Yazılı Kelimeleri Tanıma	223
TEORİ VE MODELLER	225
Geleneksel Teoriler	225
Yapılandırıcı Modeller	227
ZİHİNSEL SÖZLÜK GELİŞTİRME	230
Zihinsel Sözlük Nedir?	230
Nasıl Geliştirilir?	230
Zihinsel Sözlüğü Zenginleştirme	232
KELİME ÖĞRENME TEKNİKLERİ	233
Yeni Kelimeleri Tanıma	233
Kelimelerin Anlamını Keşfetme	234
Kelimenin Anlamını Metinden Bulma	235
Kavram Haritası	237
KELİME TANIMA ETKİNLİKLERİ	237

11. BÖLÜM

METİNLE ÖĞRENME

METİN VE ÖZELLİKLERİ	239
Metin Nedir?	239
Metin Türleri.....	240
Metin Anlayışı	241
Metin Öğretimi.....	247
Metinle Öğrenme	248

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ UYGULAMALAR	250
Metin İnceleme.....	251
Metin Seçme	252
Metin Uzunluğu	252
METİN YAPILARI VE ÖZELLİKLERİ.....	253
Metin Yapıları	254
Metinlerin Yapısal Özellikleri	255
METİN YAPILARINI KEŞFETME TEKNİKLERİ.....	257
Metin Şemaları	257
Öyküleyici Metin Yapılarını Keşfetme	258
Bilgilendirici Metin Yapılarını Keşfetme.....	259

12. BÖLÜM

DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

DİL BİLGİSİ VE TÜRLERİ.....	261
Dil Bilgisi Nedir?	261
Dil Bilgisi Türleri.....	262
Okul Dil Bilgisi	263
Yeni Dil Bilgisi	264
Geleneksel ve Yeni Dil Bilgisi Farkı	266
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ.....	267
Önemi	268
Amacı.....	268
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM YAKLAŞIMLARI	269
Geleneksel Yaklaşımlar	269
Davranışçı Yaklaşım.....	270
Bilişsel Yaklaşım	271
Yapılandırıcı Yaklaşım	273
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM MODELLERİ	275
Tümdengelim Modeli	275
Tümevarım Modeli	276
Temel İçerik	276
DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ.....	278
Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi.....	278
Doğrudan Öğretim Yöntemi.....	278

Aktif Yöntem	278
İşitsel-Sözel (Dinle-Konuş)Yöntem	279
Sezdırme Yöntemi	279
Sezdırme Yöntemiyle Aktif Öğrenme Süreci.....	280
Öğretmenin Rolü	283
Etkinlik Hazırlama	284
Değerlendirme.....	285
TÜRKÇE DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ.....	285

13. BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

ÖN BİLGİLERİ HAREKETE GEÇİRME	287
AMAÇ BELİRLEME	289
METNİ GÖZDEN GEÇİRME	290
TAHMİN ETME	291
SORGULAMA	293
ÇIKARIM YAPMA	295
Nasıl Uygulanır?	296
Çıkarımlara Bazı Örnekler.....	297
TARTIŞMA	297
SORUN ÇÖZME.....	298
BEYİN FIRTINASI.....	299
ÖZETLEME	300
SORU-CEVAP	300
ANA FİKİR	303
BENZER VE FARKLILIKLAR	304
GÖZLEM VE İNCELEME.....	304
ROL OYNAMA	305
OYUNLAR.....	306
DRAMA	306
GÖSTERİ	307
BALIK KILÇIĞI	307
ZİHİN HARİTASI.....	308

14. BÖLÜM

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	309
Tanımlar	309
Değerlendirme Aşamaları	310
Değerlendirme Türleri	311
SORULAR VE ÖZELLİKLERİ	313
Sorular ve İşlevleri	313
Soru Türleri ve Teknikleri	315
Soru-Cevap İlişkisi	317
Soru Sorma Modelleri	318
TÜRKÇE ÖĞRETİMDE UYGULAMALAR	319
Çoktan Seçmeli Testlerin Olumsuzlukları	319
Yeni Programlarda Uygulama	323
DİNLEME SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	324
KONUŞMA SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	325
KONUŞMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	326
OKUMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	327
YAZMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	328
YAZMA SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	329
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİ GÖZLEM ÖLÇEĞİ	330
ÖĞRENME ALANLARI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	331
KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	332
HİKÂYE ANLATIMI	333
KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	333

15. BÖLÜM

OKUMA VE YAZMA ALIŞKANLIĞI

OKUMA VE YAZMA ALIŞKANLIĞI	335
Okuma ve Yazma Alışkanlığı Nedir?	335
Okuma ve Yazma Alışkanlığını Geliştirme	336
OKUMA ETKİNLİKLERİ	338
Çocukla Konuşma	338
Hikâye Okuma	339
Eğlenceli Etkinlikler	339
Birlikte Okuma-Yazma	340

Çocukların Okumasını Dinleme.....	341
Örnek Olma	341
Okuma Saatleri Oluşturma	342
Anlama Ağırlık Verme	343
Kitaplar Hakkında Konuşma	344
Kitapları Birlikte İnceleme	345
Okuma Sonrası Etkinlikler	346
Çabaları Övme.....	347
YAZMA ETKİNLİKLERİ	347
Yazmaya Cesaretlendirme.....	348
Rehberle Yazma	348
Paylaşarak Yazma	349
Bağımsız Yazma.....	349
KİTAP SEÇİMİ.....	350
Kitaplar Nasıl Seçilmeli?.....	350
Öğrencilerin Okuma İlgisi.....	352
İlgi Türleri	352
İlginin Niteliği	353
Diğer Durumlar.....	354

16. BÖLÜM

EKRAN OKUMA VE YAZMA

EKRAN OKUMA VE ÖZELLİKLERİ.....	357
Ekran Okuma Nedir?.....	357
Ekran Okumanın Yayılması.....	358
Ekran Okuma ile Değişenler	359
EKRANA YAZMA VE ÖZELLİKLERİ	371
Yazma Alanındaki Gelişmeler	371
Kalem ve Tuşlarla Yazma Arasındaki Farklılıklar	373
Kalemle Yazma Öğretimi	375
Kalemle Yazmanın Zihinsel Görünümü	377
Klavye ve Tuşlarla Yazma Öğretimi	379
Karşılaştırmalı Araştırmalar	380
Ekrana Yazma	382
KAYNAKÇA	385

1. BÖLÜM

GÜNÜMÜZ GELİŞMELERİ VE TÜRKÇEMİZ

Bilgi çağını yaşayan dünyamızda eğitim bir güçtür. Dil, bu güce ulaşmanın en önemli anahtarıdır. Dil, öğrenmenin kalbi ve insan beyninin sınırsız bir becerisidir. İnsanlar bu sınırsız becerilerini kullanarak öğrenir ve kendilerini hayat boyu geliştirirler. Dil, insanların duygu, düşünce ve gözlemlerini ifade etmesine, iletişim kurmasına, çevresiyle etkileşmesine, dünya ile bütünleşmesine ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlar. Bu nedenle dil öğretimi çok önemli olmakta, küçük yaşlardan itibaren dil ve zihinsel becerileri geliştirecek yaklaşım ve modeller üzerinde durulmaktadır. Böylece beynimizi etkili ve verimli kullanmak, yani zihinsel verimliliği artırmak, bilginin kullanımını ve üretimini kolaylaştırmak amaçlanmaktadır.

Dile ve dil öğretimine ağırlık vermeyen bir ülke geleceğe kapılarını kapatmış demektir. Kalkınma için sadece sanayi ve tarımdaki gelişmeler, sağlık alanındaki ilerlemeler yeterli değildir. Dili ve zihni gelişmiş akıllı insanlar yetiştirmeden kalkınma gerçekleşmez. Akıllı insanlar olmadan da bilgi ve teknoloji üretilemez. Bilgi ve teknoloji insansız kullanılamaz, geliştirilemez. Bu durumu fark eden ülkeler düşünen, araştıran, sorgulayan ve sorun çözen bireyler yetiştirmek için dil öğretimine ağırlık vermektedir. Bu süreçte uygulanacak yeni yaklaşım, model, yöntem ve teknikler geliştirilmektedir. Ayrıca beyin araştırmalarından da yararlanılmaktadır.

Dil öğretimi konusunda ülkemizde de son yıllarda önemli gelişmeler olmakta, yeni Türkçe öğretim programlarında dil ve zihinsel becerileri geliştirme birlikte ele alınmaktadır. Türkçe öğretimi sadece dinleme, konuşma, okuma, yazma, okuma ve görsel sunu gibi dil becerilerinin geliştirilmesi değil, aynı zamanda düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesi olarak vurgulanmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, iletişim kurma, problem çözme, karar verme, öğrenmeyi yaşam boyu sürdürme gibi becerileri geliştirmeleri beklenmektedir.

Türkçe öğretiminde amaç Türkçeyi doğru, güzel ve etkili öğretmek, Türkçenin giderek gelişmesini, yayılmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Türkçemizin milattan önce dört bin yılına kadar uzanan eski ve köklü bir geçmişi vardır. Türkçe, Ural-Altay grubunda yer alan sondan eklemeli bir dildir.

Türkçe tarihi süreç içinde dünyaya yayılmış ve çeşitli dilleri etkilemiştir. Ülkemizdeki kaynaklar dünyanın çeşitli yörelerinde Türkçe konuşan iki yüz milyon insan olduğunu belirtmektedir. Bu sayı ile Türkçenin dünya dilleri arasında durumu ve geleceği nedir? Gelecek nesillere Türkçeyi iyi öğretmek için neler yapılmalıdır? Hangi yaklaşım ve modeller uygulanmalıdır?

I. DÜNYA DİLLERİNDEKİ GELİŞMELER

UNESCO 2010 yılında 'Dünya Dil Atlası'nı yayınladı. Bu Atlasa göre dünyamızda 6 000 civarında dil vardır. Bu dillerin % 96'sı dünya nüfusunun % 4'ü tarafından, sadece % 3'ü ise dünya nüfusunun % 96' sı tarafından kullanılmaktadır. Yani tamamen zıt iki durum söz konusudur. Dünyamızdaki nüfusun tamamına yakını 10 dili, yarıdan fazlası ise 8 dili, yani Çince, İngilizce, Hintçe, İspanyolca, Rusça, Arapça, Portekizce ve Fransızca'yı kullanmaktadır. Dünyada yaygın konuşulan dillerin çeşitli kriterlere göre bir etkililik sıralaması yapılmıştır. Buna göre ilk üç sırayı İngilizce, Fransızca ve İspanyolca almaktadır. Bunu Rusça, Arapça, Çince, Almanca, Japonca, Portekizce ve Hintçe izlemektedir.

Dil Atlası'na göre önümüzdeki yıllarda dünyamızdaki 6000 dilin % 50'si yani 3000 dil yok olacaktır. Çeşitli araştırma ve ölçütlere göre tehlikede olan diller 5 düzeye ayrılmıştır. Bunlar "ölmek üzere olan diller, durumu çok kritik olanlar, ciddi tehlikede olanlar, tehlikede olanlar ve şimdilik kullanılan diller" şeklinde sıralanmıştır. Buna göre 2511 dilin 200 den fazlası ölmek üzere, 538 dilin durumu çok kritik, 502 dil ciddi tehlikede, 632 dil tehlikede ve 607 dil ise şimdilik kullanılabilir durumdadır. Bu olumsuz gelişmelerin sürmesi halinde bu yüzyılın sonunda konuşulan dillerin % 95'i yok olacaktır. Dil bilimcilere göre her yıl 10 dil ölmektedir. Bazıları ise her 15 günde bir dilin öldüğünü açıklamaktadır. Dil çeşitliliği olan bölgelerde dil ölüm oranı daha yüksektir. Ölen dillerle birlikte kültürel zenginlikler de yok olmaktadır. UNESCO eski Genel Müdürü Koïchiro Matsuura "Dillerin ölümüyle birlikte çok sayıda kültür mirası, özlü ve değerli sözler, deyimler, şairler, maniler, hikâyeler, atasözleri gibi toplumun önemli değerleri yok olmaktadır. Ayrıca insanlar arasındaki çeşitlilik, dünya ve doğa hakkındaki zengin bilgiler de yok olmaktadır." diyerek konunun önemine dikkat çekmektedir.

Bu olumsuz gelişmeler önümüzdeki yıllarda çoğu dilin kısa sürede kaybolacağı anlamına mı gelmektedir? Dil bilimciler 100. 000 kişinin konuştuğu diller için bir tehlikenin söz konusu olmayacağını tahmin etmektedir. Bir başka ifadeyle bir dili konuşan kişi sayısı 100 000 ve daha üzerinde ise o dilin yaşama şansının olduğu ifade edilmektedir. Ancak tahminler küçük dillerin tehlikede olduğunu göstermektedir. Çünkü 6000 dilin yarısını konuşan insan sayısı 10. 000 'den daha